TÜRK-FRANSIZ İTİLAFNAMESİ

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti
ile
Fransa Cümhuriyeti Hükûmeti,
iki memleket arasında bir itilâf akti arzusunda bulundukları cihetle Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti:
Hariciye Vekili ve mebus Yusuf Kemal Beyfendi hezretlerini
ve
Fransa Cümhuriyeti Hükûmeti:
Nuzarı sabıkadan Müsyü Hanri Franklen Bouillon Hazretlerini murahhas tayin etmişlerdir.

Müşarileyhima usulüne muvafık olduğu görülen selâhiyetnamelerini badetteati hususatı atiyeyi kararlaştırmışlardır:

MADDE 1

Tarafeyni âkideyn işbu itilâfnamenin imzasından itibaren aralarında hali harbin nihayet bulacağını beyan ederler. Ordular, memurini mülkiye ve ahali keyfiyetten derhal haberdar edilecektir.

MADDE 2

İşbu itilâfnamenin imzasını müteakip tarafeyn üserayi harbiyesile mevkuf veya mahsup bulunan Türk veya Fransız bilumum eşhas serbest bırakılacak ve kendilerini tevkif eden taraf masrafile bu hususta irae edilecek en yakın şehre sevk olunacaklardır. İşbu madde hükmü, tevkif, hapıs veya esaretin tarih ve mahalli her ne olursa olsun, tarafeynin bilumum mevkufin ve mahpusinine şamildir.

MADDE 3

İşbu itilâfnamenin imzasından itibaren azamî iki ay müddet zarfında Fransız kıtaatı sekizinci maddede mezkûr hattın cenubuna ve Türk kıtaatı hattı mezkûrun şimaline çekileceklerdir.

MADDE 4

Üçüncü maddede mezkûr müddet zarfında vukua gelecek tahliye ve işgal, tarafeynin askerî kumandanları tarafından tayin edilecek bir muhtelit komisyon marifetile tespit olunacak suver ve eşkâle tevfikan icra edilecektir.

MADDE 5

Tarafeyni âkideyn tahliye edilen arazide, arazii mezkûrenin işgalini müteakip, tam bir affı umumî ilân edeceklerdir.

MADDE 6 .

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Misakı Millide alenen tanınan ekaliyetler hukukunun bu hususta Düveli Mütelife ile bunların hasımları ve bazı müttefikleri arasında münakit mukavelattaki aynı esasa müsteniden kendi tarafından teyit olunacağını beyan eyler.

MADDE 7

İskenderun mıntakası için bir usulü idarei mahsusa tesis olunacaktır. Mıntakai mezkûrenin Türk ırkından olan sekenesi harslarının inkişafı için her türlü teshilâttan müstefit olacaklardır. Türk lisanı orada mahiyeti resmiyeyi haiz olacaktır.

MADDE 8

Üçüncü maddede zikredilen hat berveçhi atî tesbit ve tasrih edilmiştir:

Hattı hudut İskenderun körfezi üzerinde Payas mevkiinin heman cenubunda olmak üzere intihap olunacak bir noktadan başlayacak ve kariben Meydanı Ekbeze doğru gidecektir. (Şimendifer istasyonu ve bu mevki Suriyede kalacaktır.) Oradan hattı mezkûr Marsuva mevkiini Suriyeye ve Karnaba mevkii ile Kilis şehrini Türkiyeye bırakmak üzere cenubu şarkiyedoğru meyl edecektir. Oradan Çobanbey istasyonunda demir yoluna mülâki olacaktır. Badehu Bağdat demiryolunu takip edecek ve demir yolunun Plâtformu Nusaybine kadar Türk arazisi üzerinde kalacaktır. Oradan Nusaybin ile Cezirei ibni Ömer arasındaki eski yolu takip ederek Cezirei ibni Ömerde Dicleye vasıl olacaktır. Nusaybin ve Cezirei İbni Ömer mevkilerie yol Türkiyeye kalacaktır. Bu yoldan istifade hususunda her iki memleket aynı hukuka malik olacaklardır. Çobanbey ile Nusaybin arasındaki demir yolunun istasyon ve mevkifleri demir yolu plâtformunun aksamından addedilerek Türkiyeye kalacaktır.

İşbu itilâfnamenin imzasından itibaren bir ay zarfında hattı mezkûru tesbit etmek üzere tarafeyn murahhaslarından mürekkep bir komisyon teşkil olunacaktır. Bu komisyon aynı müddet zarfında işe mübaşeret edecektir.

MADDE 9

Sülalei Osmaniyenin müessisi Sultan Osmanın büyük pederi Süleyman Şahın Caber kalesinde kâin ve Türk Mezarı namile maruf merkadi müştemelâtile beraber Türkiyenin mali olarak kalacak ve Türkiye orada muhafızlar ikame ve Türk Bayrağı keşide edebilecektir.

MADDE 10

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Pozantı ile Nusaybin arasındaki Bağdat demiryolu parçası imtiyazının ve Adana vilâyetinde inşa edilmiş bulunan şubelerin imtiyazile beraber imtiyazlara merbut ve bilhassa işletmeye ve nakliyat ticaretine müteallik kâffei hukuk, müsaadat ve menafii ile birlikte Fransız hükûmetinin irae edeceği bir Fransız gurubuna devredilmesini kabul eder.

Türkiye, Meydanı Ekbezden Çoban Beye kadar Suriye arazisinden şimendiferlerle nakliyatı askeriyesini icra etmek hakkını haiz olacaktır. Suriye dahi Çobanbeyden Nusaybine kadar Türk arazisi üzerinde şimendiferlerle nakliyatı askeriyelerini icra etmek hakkını haiz olacaktır.

İşbu parça ve şuabat üzerinde esas itibarile hiç bir tarifei mütefavite vazolunamaz. Ledelicap işbu kaide hilâfında hareket edilebilmesi hususunu iki hükûmet mûttefikan tetkik etmek hakkını muhafaza ederler.

İtilâfın ademi imkânı halinde tarafeynden her biri tekrar serbestii hareketi ihraz edecektir.

MADDE 11

İşbu itilâfnamenin tasdikinden sonra Türkiye ile Suriye arasında bir gümrük mukavelenamesi akti için muhtelit bir komisyon teşkil olunacaktır. Mezkûr mukavelenin şerait ve müddeti devamı işbu komisyon tarafından tayin olunacaktır. Salifüzzikir mukavelenin aktine kadar tarafeyn serbestii hareketlerini muhafaza edeceklerdir.

MADDE 12

Kuveik suyu Halep şehri ile şimalde Türk kalan mıntaka arasında her iki tarafı hakkaniyetperverane bir surette tatmin edecek veçhile tevzi olunacaktır. Halep şehri mıntakanın ihtiyacına medar olmak üzere kendi masrafile Türk toprağında Fırattan dahi su alabilecektir.

MADDE 13

Mukim veya nim göçebe ahaliden sekizinci maddede tespit edilen hattın öte veya beri tarafında kâin mer'alarda hakkı intifaa veya emlâk ve araziye malik bulunanlar kemafissabık haklarını istimalde devam edeceklerdir. Bunlar işletme ihtiyaçları için serbestçe ve hiç bir gümrük veya mer'a resmi ve ne de sair hiç bir resim vermeksizin hattı mezkûrun bir tarafından diğer tarafına yavruları ile beraber hayvanlarını alât ve edevatlarını, tohumlarını ve mahsulâtı ziraiyelerini nakledebileceklerdir. Bunlara müteallik teklif ve rüsumu ikamet ettikleri memlekette eda etmeğe mecbur oldukları mukarrerdir.

20 teşrinievvel 1337 (1921) tarihinde Ankara'da iki nusha olmak üzere tanzim kılınmıştır.

İmza
Yusuf Kemal

İmza
Henry Franklen Bouillon

Ankara, 20 teşrinievvel 1337/1921

Fransa Hükûmeti Cümhuriyesi Murahhası
Mösyö Henry Franklin Bouillon Cenaplarına

Asaletmeap,

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetile Fransa Cümhuriyeti Hükûmeti beyninde kat'i ve devamlı bir sulhu hayyizi file isal etmek üzere aktedilen itilâfname Fransa Cümhuriyeti Hükûmeti Türkiyenin istiklâl ve hakimiyetine müteallik kâffei mesaili bir ililâfı samimane ruhile halletmeğe cehdetmesi itibarile iki millet arasında mazide mevcut bulunmuş olan sıkı münasebatı yeniden tesis ve teşyit neticesini hasıl edeceğini ümit etmekle kesbi mübahat ederim.

Diğer taraftan Büyük MilletMeclisi Hükûmeti iki millet arasında menafii maddiyenin inkişafını da tergibe hshişker olduğu cihetle:

Harşit vadisinde bulunan demir, krom ve gümüş madenleri imtiyazını doksan dokuz sene müddetle yüzde elliye kadar Türk sermayesi ile Türk kanunlarına tevfikan teşekkül etmiş bir şirket tarafından işbu itilâfnamenin imzasından itibaren beş sene zarfında itmama mecbur olacak olan Fransız gurubuna vermeğe taraftar olduğunu beyan hususunda bana salâhiyet vermektedir.

Bundan başka Türk Hükûmeti Fransız gurupları tarafından maadin, turuku hadidiye, limanlar ve enhara müteallik sair imtiyaz taleplerini, işbu talepler Türkiye ve Fransanın menafii mütekabilesine muvafık olmak şartile en büyük bir hayır hahi ile tetkik etmeğe amadedir.

Diğer taraftan Türkiye hiref ve sanayi mekâtibi ihzariyesinde mütehassıs Fransız muallimlerinin iştiraki mesaisinden istifade etmeği arzu eder. Bu hususta ihtiyacının derecesini Fransa Hükûmetine atiyen bildirecektir.

Elhasıl Türkiye itilâfnamesinin aktinden itibaren Fransa Hükûmetinin Fransız sermayedarlarının Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti ile münasebatı iktisadiye ve maliyeye girişmelerine müsaade edeceğini ümit eder.

İhtiramatı faikamın kabulünü rica ederim Efendim.

Yusuf Kemal

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetile Fransız Hükûmeti Cümhuriyesi arasında bugün takarrür eden itilâfnamenin imzasına şuru edileceği sırada Türk murahhası Yusuf Kemal bey mülâhazatı atiyeyi sert eylemiş ve Fransa murahhası Mösyö franklin Bouillon mülâhazatı mezkûreyi kayt ve zabteylemiştir.

Türk murahhası, Suriyenin Düyunu Osmaniyeye iştirakine ve devletin, hazinei hassanın ve evkafın emval ve emlakine müteallik mesail ile Suriyenin vaziyeti hukukiyesinin tebeddülünden mütevellit diğer bilcümle nokatın, sulh muahedei umumiyesinin esnayi aktinde vukubulması icap eden kayfiyeti hal ve tesviyeleri hususunda kuyudu sarihai ihtiraziye serdini lâzimeden addeder.

İskenderun ve Antakye mıntakaları için Yusuf Kemal Bey orada mütemekkin ahaliye Türk Bayrağını ihtiva eden hususîbir bayrak intihap etmek salâhiyetini vermek lâzımgeldiğini beyan eder. Menatıkı mezkûre ahalisine böyle bir salâhiyet tanınmasındaki faideyi teslim eden Fransız murahhası, bu hususta hükûmeti nezdinde teşebbüsatı lâzimede bulunacağını vadeder.

Tarafeyni akıdeynce bahşolunacak affı umumîi tamme müteallik olan beşinci maddeye gelince, Fransız murahhası İskenderun ve Antakye mıntakaları ahalisinin bu affı umumiden istifadelerini temin için icap eden tedabirin ittihazı hususunu hükûmetine tavsiye edeceğini Beyan eyler.

Onuncu madde hakkında Türk murahhası hususatı âtiyeyi serdeyler.

Evvelâ: Bağdat şimendifer hattı imtiyazı mukaveleleri mucibince kilometre başına verilmekte olan teminat şimdiye kadar bütün hattın mecmuu varidatı esası üzerine tespit kılınmakta idi. Hattın Pozantı ile Nusaybin arasındaki Türk kısmının kilometro teminatı mazide olduğu gibi tekmil Bağdat hattının mecmuu varidatı esası üzerine tespiti elzemdir. Fransız murahhası, bu talebin muhik olduğuna hükûmetinin nazarı dikkatini celbetmeği taahhüt eyler.

Saniyen: her iki tarafın murahhasları, şimendiferlerle Suriye arazisi dahilinde icra edilecek Türk askerî nakliyatına müteallik tarife ile Türkiye arazisi dahilinde şimendiferle icra edilecek Suriye nakliyatına müteallik tarifenin bilâhara vukubulacak bir tetkika muallak olması hususunda müttefikdirler.

Murahhasayni müşarileyhim memleketinden birinin Türk-Fransız itilâfnamesinin onuncu maddesinin ikinci fıkrasında muharrer salâhiyeti istimal ihtiyacında bulundukça diğerini bir müddeti kâfiye evvelden haberdar etmesi lâzım geleceğini dahi teslim ederler.

Türk murahhası atideki talebi serdetmiş ve Fransız murahhası bunu hükûmeti nezdinde müdafaa etmeği kabul etmiştir. İskenderun limanında Türk tabaası emvali ve Türk bayrağı taşıyan sefainin limandan istifade hususunda serbestii tamme malik olmaları lâzımgelir bunların bu hususta ve diğer bilumum nokatta memleket ahalisi ile memlekete ait sefain ve emval ile müsavatı tamme dahilinde mazharı muamele olmaları muktazidir.

Bu limanda Türkiyeden vaki olacak ihracat ve Türkiyeye vukubulacak ithalâtın doğrudan doğruya transitine tahsis olunmak üzere Türkiyeye kira ile bir saha verilecektir. Bu sahanın İskenderunu Türkiye arazisine rapteden şimendiferle iltisakı, tertibi ve kirası ve tarzı istimali hususlarında Türkiyeye her türlü teshilât irae olunacaktır. Türkiyeden vaki olacak ihracat ve Türkiyeye yapılacak ithalâtın transiti hususunda Türk tabaasile, Türk emval ve sefaininden, memleket ahalisi ile memlekete ait sefain ve emvalden dahi alınmakta olan tonilâto, rıhtım, kılağuzluk, fener ve karantine rüsumundan maada hiç bir resim ve vergi alınmayacaktır.

Ankarada 20 teşrinievvel 1337 tarihinde iki nüsha olarak tanzim kılınmıştır.

İmza
Yusuf Kemal

İmza
Henry Franklin Bouillon

Ankara, 20 teşrinievvel 1337/1921

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hariciye Vekili ve Murahhası Yusuf Kemal Beyfendi Hazretlerine

Bugün hükûmetlerimiz arasında imza edilen itilâfnamenin yedinci maddesini mütemmim olarak İskenderun mıntıkasında tatbik edilecek usulü idarei mahsusa hakkında Türk eksetiyetini ihtiva eden menatıkın umumiyetle Türk ırkından olan memurlar tarafından idare edileceği hususunu tasrih etmeği faideli addediyorum. Türk harsının inkişafı hususunda bilcümle sühuletlerden istifade edecek mektepler tesis edilecektir.

Bu usul ayni veçhile Antakye mıntakasile eski Adana Vilâyetinin sekizinci maddede gösterilen hat cenubunda kalmış olan aksamına da tatbik edilecektir.

İhtiramatı faikamın kabulünü rica ederim.

İmza
Henry Franklin Bouillon

Ankara, 20 teşrinievvel 1337/1921

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Hariciye Vekili ve murahhası Yusuf Kemal Beyfendi Hazretlerine

İki hükûmet arasında bugün imza edilen itilâfnameyi mütemmim olarak itilâfnamei mezkûrun onuncu maddesinde zikrolunan devir muamelesinin kabulü keyfiyeti atideki iki şarta muallak olduğunu beyan etmekle kesbi fahreylerim.

Evvelâ Türk hükûmetinin hukuku idame edilecektir. Saniyen hükûmeti mezkûre eski şirketin devir muamelesinden mütevellit kâffei metalibine karşı temin olunacaktır.

İhtiramatı faikamın kabulünü rica ederim.

İmza
Henry Franklin Bouillon

Ankara, 20 teşrinievel 1337/1921

Fransa Cümhuriyeti Hükûmeti murahhası
M. Hanry Franklin Bouillon Cenaplarına

Hükûmetimin Türk Jandarma mekteplerinde mütehassıs Fransız muallimlerinin iştiraki mesaisinden istifade etmek arzusunda bulunduğunu zatı alilerine iş'ar ile kesbi fahreylerim.

Fransa Cümhuriyeti hükûmetinin bu arzuyu nazarı itibare alacağını ümit ederim. İhtiyacımız olacak Fransa muallimlerinin miktarını zatı asilânelerine bilahara bildirmekle bahtiyar olacağımı beyan ederim.

İmza
Yusuf Kemal

Ankara, 20 teşrinievel 1337/1921

Fransa Cümhuriyeti Hükûmeti
Murahhası Müsyü Henry Franklin Bouillon Cenaplarına

İki hükûmet arasında bugün imza edilen itilâfnameye mütemmim olarak, Fransız müessesatı tedrisiye ve sıhhıyesile müessesatı hayriyesinin hiç bir bahane ile ve hiç bir halde Türkiyenin menafiine ve Türk kanunlarına mügayir bir güna propagandaya veya bir file girişmiyecekleri mukarrer olmak şartile Türkiyede mevcut olmakta devam edeceklerini zatı asilânelerine beyan etmekle Kesbi fahreylerim.

İhtiramatı faikamın kabulünü rica ederim Efendim.

İmza
Yusuf Kemal

Bugün imza edilen itilafnamenin her iki hükûmet tarafından azamî onbeş günlük bir müddet zarfında icrası icap eden emri tasvibinden sonra iktisabı mer'iyet edeceği Yusuf Kemal bey ile Müsyü Franklen Buyyon arasında tekarrür etmiştir. Yusuf Kemal Bey Fransa hükûmetinin tasvibi kendi hükûmetinin derhal tasvibini istilzam edeceğini Hariciye Vekili sıfatile beyan eder.

20 teşrinievvel 1337/1921 tarihinde Ankara'da tanzim olunmuştur.

İmza
Yusuf Kemal

İmza
Henry Franklin Bouillon

Ankara, 20 teşrinievel 1337/1921

Fransa Cümhuriyeti Hükûmeti
Murahhası Mösyö Hanry Franklin Bouillon Cenaplarına

İki hükûmet arasında bu gün imza edilen itilâfnamenin on ikinci maddesine müteferri olarak Kuveik suyunun sureti taksiminin sekizinci maddede tayin edilen hududun şimalinde kalmış olan Türklerle meskûn menatık ahalisi mümessilleri ile Halep şehri Sekenesi mümessilleri tarafından tayin edilebileceğini zatı alilerine beyan ile kesbi şeref eylerim.

İhtiramatı faikamın kabulünü rica ederim Efendim,

İmza
Yusuf Kemal

Ankara, 20 teşrievel 1337/1921

Hariciye Vekili Yusuf Kemal
Beyfendi Hazretlerine

Ahkâmını birlikte tekarrür ettirdiğimiz itilâfnameye merbuten gönderilen mektubun alındığını derhal zatı alilerine iş'ar etmek arzusundayım. Fransa Cümhuriyeti Hükûmetile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti beyninde kat'i ve devamlı bir sulhu hayyizi file isal etmek üzere aktedilen itilâfname, Fransa Cümhuriyeti Hükûmeti Türkiyenin istiklâl ve hakimiyetine müteallik kâffei mesaili bir itilâfı samimane ruhile halletmeğe cahdetmesi itibarile iki millet arasında mazşde mevcut bulunmuş olan sıkı münasebatı yeniden tesis ve teşyit neticesini hasıl edeceğini ben de zatı alileri gibi ümit etmekle kesbi mübahat ederim.

Zatı alilerine hissiyatı müveddetkârane ve hürmeti mahsusamın teminini tecdide bunu vesile ittihaz eylerim Efendim,

İmza
Henry Franklin Bouillon

Ankara, 20 teşrievel 1337/1921

Hariciye Vekili Yusuf Kemal
Beyfendi Hazretlerine

Türkiyedeki Fransız mektep ve müessesatının ibkası, Jandarma mekteplerinde muallim olarak Fransız zabitanı intihabı ve Kuveyk suyunun taksimi mesailine müteallik 20 teşrinievvel 1921 tarihli mektuplarınızı aldığımı zatı alilerine bildirmekle mes'udum.

Teşekkürat ve ihtiramatı faikamın kabulünü rica ederim.

İmza
Henry Franklin Bouillon

Ankara, 20 teşrievvel 1337/1921

Hariciye Vekili Yusuf Kemal
Beyfendi Hazretlerine

Londrada 1921 senesi mart ayında icra edilen müzakerat esnasında murahhaslarınız, Fransa Cümhuriyeti Murahhaslarına, bir Fransız gurubunun pek etraflı tetkikatı iptidaiye icra etmiş olduğu Ergani madenleri imtiyazını vadetmiş olduklarını zatı alilerine bildirmekle kesbi şeref eylemiştim zatı alileri bu imtiyazı daha evvel bir Türk gurubuna ita edilmiş olduğunu beyan buyurdunuz. Bunun üzerine zatı alinizden Fransız alâkadaranının dahi adil bir nispet dahilinde bu işe istirakleri için mezkûr gurup nezdinde bütün gayretinizi sarf eylemenizi rica eylemiş idim.

Ayni zamanda - Vandövr dö Leseps - naımdaki bir Fransız şirketinin - Kilikyada bir pamuk arazisi imtiyazı aldığını ve bu şirkete imtiyazı almış bulunduğu arazinin tevdiinde en büyük müşkilâtın ika edilmiş olduğunu zatı alilerine arzeylemiş idim. Zatı alileri bu işin tesrii tetkiki için mümkün olduğu kadar sarfı mesai eylemeği temin buyurdunuz.

Bu hususlaki beyanatınızı senet ittihaz ederek ihtiramatı faikamın kabulünü rica ederim Efendim.

İmza
Henry Franklin Bouillon

Ankara, 20 teşrinievel 1337/1921

Fransa Cümhuriyeti Hükûmeti
Murahhası Müsyü Henry Franklin Bouillon Cenaplarına

Bir Fransız gurubunun Ergani madenine ve kablel harp Adana vilâyetinde ita edilmiş olduğu söylenilen bir imtiyazı ziraiye dair talrbi hakkında irsal buyrulan 20 teşrinievvel 1921 tarihli mektuba cevaben bu iki mes'eleyi bilâ teehhür tetkik ettireceğimi beyan ile kesbi şeref eylerim.

İhtiramatı faikamın kabulünü rica ederim Efendim.

İmza
Yusuf Kemal